

Якщо в результаті оцінки висновку експерта, суд визнає його неповним або неясним необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає сумніви в його правильності, то суд вправі призначити додаткову або повторну експертизу (ст. 113 ЦПК України).

При аналізі питання участі судового експерта в цивільному судочинстві виникає ряд проблемних питань, наприклад: проблема розрізнення понять «експертиза» та «судова експертиза», питання відповідальності експерта, розмежування правового становища експерта і правового становища спеціаліста та багато інших, яким в процесуальній науці багато вчених приділили увагу, зокрема, проблемам участі в цивільному судочинстві судового експерта.

Таким чином, з викладеного вище можна зробити висновок, що судова експертиза є важливою, іноді невід'ємною складовою процесу доказування у цивільному судочинстві та характеризується чітко визначеною процесуальною формою. Проводиться тільки на підставі ухвали суду і здійснюється судовим експертом. Висновок експерта як результат судової експертизи є засобом доказування в цивільному процесі, а значить є вагомим доказом у справі, проте, його зміст має перевірятися, а оцінка здійснюватися у сукупності з усіма обставинами справи та з урахуванням чинного законодавства. Отже, судова експертиза має низку відмінностей відносно інших видів експертиз.

Список використаних джерел:

1. Клименко Н. І., Комісарова Н. О., Комісаров М. Л. Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку та
2. Теорія і практика судової експертизи і криміналістики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з нагоди 85-річчя доктора юридичних наук, професора Ніни Іванівни Клименко. Київ – Маріуполь, 2018. 412 с.
3. Про судову експертизу : закон України від 25.02.1994 № 4038а–ХІІ (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 21.02.2019).
4. Гора І. В. Використання спеціальних знань адвокатом : наук.-практ. посіб. Київ : Прецедент, 2013. 62 с.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618–ІV (зі змінами та допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2004 № 40–41, 42. Ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 21.02.2019).

УДК 343.13

***Членов М. В.**, ст. викладач спеціальної кафедри № 1 Інституту підготовки юридичних кадрів для СБ України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
e-mail: chnv2012@gmail.com*

***Федоров В. Д.**, курсант 4 курсу Інституту підготовки юридичних кадрів для СБ України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
e-mail: vic061197@gmail.com*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ

Минув майже рік з моменту застосування на практиці змін до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), внесених Законом № 2147 від 03.10.2017 р., проте багато питань, зокрема, що стосуються проведення експертиз під час досудового розслідування залишаються невирішеними. Мета цього дослідження – виявити проблемні питання, з якими стикаються слідчі правоохоронних органів під час направлення до суду клопотань про залучення експерта для проведення експертизи.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

У ст. 242 КПК України зазначено, що експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження або, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права.

Першою проблемою постає питання щодо того, чи має слідчий погоджувати клопотання про проведення експертизи з прокурором.

Так, дійсно, у ст. 244 КПК зазначено, що експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням

сторони кримінального провадження або, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Як ми бачимо, у даній статті немає конкретизації щодо обов'язку погодження клопотання з прокурором. Але, відповідно до п.5 ч.2 ст. 40 КПК України слідчий органу досудового розслідування уповноважений погоджувати з прокурором клопотання до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Таку думку підтверджують і слідчі судді у своїх ухвалах, відмовляючи в задоволенні клопотань слідчих з причини відсутності їх погодження прокурором [1–3].

Другою проблемою є питання присутності слідчого під час розгляду клопотання про залучення експерта для призначення експертизи.

У даному випадку законодавець нібито надає відповідь на це питання у ч.3 ст. 244 КПК – клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше п'яти днів із дня його надходження до суду. Особа, яка подала клопотання, повідомляється про місце та час його розгляду, проте її неприбуття не перешкоджає розгляду клопотання, крім випадків, коли її участь визнана слідчим суддею обов'язковою. Однак фраза «крім випадків, коли її участь визнана слідчим суддею обов'язковою» на практиці породжує багато проблем. З одного боку, більшість суддів при розгляді клопотань зазначають, що слідчий не з'явився, але посилаючись на ч. 3 ст. 244 КПК продовжують розгляд клопотання. З іншого боку, практика певних суддів показує, що неявка слідчого перешкоджає задоволенню клопотання про проведення експертизи [4]. Так, ухвалою від 19.07.2018 р. слідчий суддя Херсонського міського суду Херсонської області [5] відмовив у задоволенні клопотання про проведення експертизи, оскільки слідчий не з'явився, а «неявка без поважної причини сторони кримінального провадження, якою подано клопотання про призначення експертизи, свідчить про фактичне непідтримання клопотання та недоведення вказаних обставин, що може оцінюватись як підстава для відмови в задоволенні такого клопотання. Такий підхід треба застосовувати незалежно від того, яка із сторін кримінального провадження (обвинувачення чи захисту) звернулась до слідчого судді із відповідним клопотанням».

Третьою проблемою постає питання суб'єкта, який має право отримати результати експертизи.

Якщо ми звернемося до «Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України», затвердженої наказом МВС України від 18.09.2017 № 591 [6] чи до «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень в системі Служби безпеки України», затвердженої наказом ЦУ СБ України від 29.05.2015 № 371 [7], то побачимо, що обидва підзаконні нормативні акти передбачають видачу результатів експертизи: «ініціатору за пред'явленням документа, що посвідчує особу, або уповноважений ним особі за належно оформленим дорученням (наявність дати, підпису ініціатора, завіреного печаткою установи)».

У свою чергу, чинний КПК не передбачає такої можливості, адже в ч. 9 ст. 244 КПК чітко зазначено, що висновок експерта, залученого слідчим суддею, надається особі, за клопотанням якої він був залучений. Така норма видається не досить досконалою, оскільки у разі потреби проведення експертизи в експертних установах, що територіально віддалені від органу досудового розслідування, процес отримання результатів такої експертизи може затягнутись. Судді ж, розглядаючи питання про видачу результатів експертизи іншій особі, аніж тій, за клопотанням якої був залучений експерт, звичайно керуються в першу чергу нормами КПК і не дозволяють цього [8].

Таким чином, можна зробити висновок, що несистемність та недосконалість змін, внесених до КПК України, призвела до появи певних проблем, вирішення яких вбачається у законодавчому удосконаленні норм КПК, що стосуються залучення експерта для проведення експертиз у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Ухвала слідчого судді Богунського районного суду м. Житомир від 25.05.2018 у справі № 295/6512/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74384289> (дата звернення: 26.02.1019).
2. Ухвала слідчого судді Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 18.04.2018 у справі 308/3935/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73479589> (дата звернення: 26.02.1019).

3. Ухвала слідчого судді Жовтотовського міського суду Дніпропетровської області від 20.06.2018 у справі № 176/1322/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74786593> (дата звернення: 26.02.1019).
4. Ухвала слідчого судді Приморського районного суду м. Одеси від 28.12.2018 у справі № 522/13297/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79466615> (дата звернення: 26.02.1019).
5. Ухвала слідчого судді Херсонського міського суду Херсонської області від 19.07.2018 у справі № 766/13523/18 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/75391772> (дата звернення: 26.02.1019).
6. Наказ МВС «Про затвердження Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України» від 17.07.2017 № 591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17> (дата звернення: 21.02.2019).
7. Наказ СБУ «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень в системі Служби безпеки України від 29.05.2015 № 371. URL: ¶
ORCID: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0738-15> (дата звернення: 21.02.2019).
8. Ухвала слідчого судді Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 29.11.2018 у справі № 607/24442/18 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78193813> (дата звернення: 26.02.1019).

УДК 343.98

*Івченко В. В., судовий експерт Дніпропетровського НДІСЕ
(за договором),
e-mail: ivchenkovv@i.ua*

ВИКОРИСТАННЯ ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В СВІТЛІ ОСТАННІХ ЗМІН ДО ІНСТРУКЦІЇ ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ ТА ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Застосування спеціальних знань для отримання доказів у судочинстві становить низку питань, пов'язаних із найбільш ефективним їх використанням. Основними формами використання спеціальних знань є судова експертиза та участь спеціаліста в будь-якому виді судочинства. Взагалі функції спеціаліста у судочинстві пов'язані з наданням ним технічної допомоги (фотографування, складання схем, відбір зразків тощо) сторонам і суду.

Крім того, в практичній діяльності судово-експертних установ Міністерства юстиції та Міністерства внутрішніх справ України термін «спеціаліст» почав вживатися для визначення особи, що виконує дослідження, які за своєю науково-методичною сутністю аналогічні експертним, але призначається у досудовому порядку. Поза межами судочинства з'явилися документи під назвою «Довідка спеціаліста», «Висновок спеціаліста», «Дослідження спеціаліста», «Висновок експертного дослідження». Залишається не врегульованим питання про доказове значення висновку експертного дослідження, оскільки серед джерел доказів, перелічених у відповідних статтях процесуальних кодексів, вказаний термін не згадується.

Як у літературі, так і у правозастосовній практиці одні автори розглядають такі матеріали як документ, що є одним із видів даних, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, про які йдеться в абз. 2 ст. 76 ЦПК України; інші – заперечують обґрунтованість такої інтерпретації. У результаті склалась ситуація, коли одні суб'єкти правозастосовної практики посилаються на такі матеріали з метою обґрунтування своїх рішень, а інші – не визнають їх джерелом доказів, не приєднують до матеріалів справи (або залишають справу без руху) і для легалізації фактів, що стверджуються в цих матеріалах, призначають експертизу.

У цивільному процесі зазвичай, експертне дослідження виконувалося у досудовому порядку або для визначення суми збитків для сплати мита за позов, або для додавання до позову в якості його обґрунтування. Процедура його замовлення та проведення врегульована положеннями ст. 7¹ Закону України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038–ХІІ (далі – Закон) та п. 4.23 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (далі – Інструкція).

З набуттям чинності нової редакції ЦПК України (в ред. Закону України від 03.10.2017 № 2147–VIII) за вимогами п. 3 ст. 102 учасник справи поряд із судом набув права замовлення висновку експерта. Разом з тим, відповідно до п. 1 ст. 42 ЦПК України у справах позовного провадження учасниками справи є сторони. Висновок експерта, за вимогами п. 3 ст. 102 ЦПК України, може бути підготовлений на замовлення учасника справи. Також, приписи п. 1 ст. 106 ЦПК України покладають на учасника справи право подати до суду висновок експерта, складений на його замовлення. Однак лише після постановлення ухвали про відкриття